

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 9 mars 1944 kl. 1 em.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 i anledning av väckt motion angående utredning om inrättande av arbetskuratorsbefattningar.

I en inom riksdagens andra kammarväckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 429, har herr *Janson* i Frändesta hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning med förslag rörande tillsättande av arbetskuratorer framför allt på landsbygden; samt att därvid i motionen anförda synpunkter måtte vinna beaktande.

Beträffande motiveringer får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden från socialstyrelsen och statens arbetsmarknadskommision, varjämte yttranden inkommit från Svenska landskommunernas förbund, landsorganisationen i Sverige och Svenska arbetsgivareföreningen.

Arbetsmarknadskommisionens utlåtande återfinnes som bil. A. härvid.

Socialstyrelsen har i själva ämnet anfört följande:

Förslaget innebär sålunda, att det organ, som är avsett att erhålla den bästa överblicken över den lokala arbetsmarknaden, helt skulle frikopplas från arbetslöshetsförsäkringen. En dylik anordning får socialstyrelsen på det bestämdaste avstyrka. Så länge rätten till understöd ur erkänd arbetslöshetskassa är beroende av medlemmarnas villighet att antaga sådant lämpligt arbete, som den offentliga arbetsförmedlingen är i tillfälle att erbjuda, måste man även tillse, att största möjliga antal arbetstillfällen samlas hos det arbetsförmedlingsorgan, som kassamedlemmarna äro skyldiga att besöka.

Arbetslöshetsförsäkringens utveckling har ställt stora krav på den offentliga arbetsförmedlingens effektivitet, och dessa krav komma att i väsentlig mån skärpas i händelse av en mera omfattande arbetsmarknadskris. De frågor, som i sådant sammanhang kunna uppstå rörande en effektivisering av arbetsförmedlingens organisation, komma att upptagas till behandling av särskilda för ändamålet den 21 september 1943 av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga. Dessa komma även att taga ställning till arbetsförmedlingens organisation under fredsförhållanden såväl i städerna som på landsbygden. Någon särskild utredning i sistnämnda avseende, som motionären föreslagit, synes därför icke vara av behovet påkallad.

Svenska landskommunernas förbund framhåller, att den offentliga arbetsförmedlingen med den utbyggnad den erhållit, sedan densamma förstärkts, bör ha goda förutsättningar att tillgodose de av motionären uttryckta önskemålen och att

redan nu arbetsförmedlingsfunktionärerna i stor omfattning torde fungera som sådana kuratorer, som i motionen föreslås, och att allteftersom arbetsförmedlingen tillväxer, de ifrågavarande funktionärernas karaktär av "arbetskuratorer" torde komma att bli ytterligare framträdande. Förbundet erinrade om tillsättandet av särskilda sakkunniga för effektivisering av arbetsförmedlingen och avstyrker bifall till motionen.

Sistnämnda skäl återopas jämväl av *landsorganisationen* som grund för avstyrkande.

Svenska arbetsgivareföreningen erinrar om den nyligen tillsatta kommittén, i vars uppdrag ingår frågan om arbetsförmedlingens framtida organisation i sin helhet, och anför bland annat följande:

Vad den av motionären särskilt berörda frågan beträffar, är föreningen av den mening, att några egentliga resultat knappast kunna vinnas genom den föreslagna åtgärden. Arbetsgivarna på landsbygden torde ha för vana att vända sig till arbetsförmedlingsorganen i de större samhällen, som de av olika skäl besöka. Arbetsgivarna bliva därigenom i tillfälle att bland ett större antal arbetssökande utvälja lämplig arbetskraft. Denna valmöjlighet föreligger uppenbarligen icke i samma mån, om hänvändelse endast sker till den föreslagna arbetskuratorn. Föreligger ett verkligt behov att omedelbart utbygga arbetsförmedlingsapparaten, synes det föreningen naturligare att genom utökning av antalet ombud för den offentliga arbetsförmedlingen tillgodose de önskemål, som framförts i motionen, i stället för att tillskapa ett nytt slag av befattningshavare med ytterst begränsade arbetsuppgifter.

Motionären förutsätter, att arbetskuratorsinstitutionen, som enligt motionärens förslag av statsfinansiella skäl skulle få karaktären av bisyssla, ej skall sammankopplas med arbetslöshetsförsäkringen. Föreningen vill i anslutning härtill framhålla, att det ej synes föreningen tillrädligt att inrätta en form av offentlig arbetsförmedling, som ej samtidigt fungerar som kontrollorgan för arbetslöshetsförsäkringen.

Med hänsyn främst till att hela frågan om arbetsförmedlingens organisation, såsom ovan nämnts, redan är föremål för utredning, anser föreningen motionen icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

För egen del får utskottet anföra följande.

Motionären har i motionen i huvudsak tagit sikte på de svårigheter, som för närvarande möta för att bereda jordbruket erforderlig arbetskraft. Som arbetsmarknadskommissionen framhållit är jordbrukets brist på arbetskraft ett problem, som är värt allt beaktande. Frågan har också gjorts till föremål för uppmärksamhet. Sålunda ha helt nyligen sakkunniga tillsatts för att närmare utreda spörsmålet om arbetsförmedlingens effektivisering och verkställa en översyn av arbetsförmedlingens organisation. Redan av denna grund finner utskottet ej skäl att föreslå någon ytterligare utredning i ämnet, utan anser det lämpligare att först avbida resultatet av den igångsatta utredningen innan ytterligare åtgärder krävas.

Men även oavsett denna synpunkt anser utskottet av skäl, som närmare angivits i de avgivna yttrandena, den i motionen framlagda planen icke böra realiseras. Såsom i avgivna utlåtanden framhållits står arbetsförmedlingen i intimaste samband med arbetslöshetsförsäkringen. I motionen har framhållits, att de föreslagna arbetskuratorernas verksamhet icke skulle sammankopplas med denna försäkring. Den offentliga arbetsförmedlingens huvuduppgift i samband med arbetslöshetsförsäkringen är att söka anskaffa och erbjuda ledigbliven, försäkrad arbetskraft lämpligt arbete. Först om detta icke lyckas, erhåller den arbetsökande kassamedlemmen bevis om att han sökt men ej kunnat erhålla lämpligt arbete. För att arbetsförmedlingen skall kunna fylla sin huvuduppgift i detta avseende fordras, att den skall ha så god kontakt som möjligt med näringslivet i sin helhet. I likhet med arbetsmarknadskommissionens och socialstyrelsens uttalade mening, vartill Svenska arbetsgivareföreningen anslutit sig, anser därför utskottet det vara ur såväl principiella som praktiska synpunkter olämpligt att en förmedlingsorganisation inrättas utan anknytning till arbetslöshetsförsäkringen och till vilken de arbetslösa, vare sig de äro medlemmar i erkända arbetslöshetskassor (vilket torde vara fallet i stor utsträckning med lantarbetarna) eller hjälpsökande hos arbetslöshetskommittéer, icke skulle hava skyldighet att vända sig.

Utskottet anser sig med hänsyn till vad de över motionen hörda myndigheterna och sammanslutningarna anfört icke böra tillstyrka bifall till motionen utan hemställer,

att motionen II: 429 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Stockholm den 9 mars 1944.

På utskottets vägnar:

MARTIN LJUNGBERG.

Närvarande: herrar *Ljungberg, Thapper, Hedqvist, Jonsson* i Alsen, fru *Skoglund-Lindblom*, herr *Stjärne*, fru *Linderoth-Andersson*, herrar *Severin* i Gävle, *Hansson* i Skediga och *Nilsson* i Varuträsk.

Till Riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Genom remiss den 28 januari 1944 har Kungl. Maj:t anbefallt statens arbetsmarknadskommission att avgiva yttrande över motion nr 429 i andra kammaren av herr Janson i Frändesta angående utredning om inrättande av arbetskuratorbefattningar. Kommissionen får med anledning härav anföra följande.

Motionären utgår ifrån att de åtgärder, som från samhällets sida vidtagits i arbetsförmedlande syfte, ej äro tillfyllest, när det gäller att söka tillgodose landsbygdens behov av arbetskraft. De under den offentliga arbetsförmedlingen sorterande ombuden ha enligt motionären ej tillräcklig kontakt med arbetsmarknaden på orten, varigenom arbetare på landsbygden tidvis gå arbetslösa eller vid besök på arbetsförmedlingskontoren i större samhällen och städer ledas över till mera industribetonade näringsgrenar och därigenom undandragas landsbygden. För att råda bot härpå skulle arbetskuratorer inrättas inom varje område på 500—1 000 invånare, vilka kuratorer sålunda skulle ha till uppgift att söka förekomma onödig arbetslöshet och en utflyttning från orten av där behövlig arbetskraft. Arbetskuratorerna skulle inneha befattningen som bisyssla, och sammankoppling med arbetslöshetsförsäkringen skulle ej ske.

Landsbygdens arbetsmarknad erbjuder givetvis speciella problem. Kontakten är många gånger svår att tillfredsställande uppehålla mellan arbetsförmedlingsorganen och de mera avlägset belägna bygderna. Arbetsförmedlingskontoren i städerna och de större samhällena förslå icke för denna uppgift, varför inom den offentliga arbetsförmedlingens ram ett större antal arbetsförmedlingsombud inrättats på landsbygden. Av dessa fungera vissa, de s. k. ortsombuden (f. n. omkring 500), som arbetsförmedlingar i egentlig bemärkelse med fastställd daglig expeditionstid, medan de s. k. lokalombuden (f. n. omkring 600) skola vara kontaktpunkter för närmaste kontor eller ortsombud. Lokalombudens uppgift är att på resp. orter söka uppspara lediga arbetstillfällen och mottaga anmälan från ledigbliven arbetskraft. Därest en omplacering på själva orten kan ske, utföres den givetvis av lokalombudet, annars vidarebefordras uppgifterna angående sökande resp. platser till närmaste kontor eller ortsombud.

Den offentliga arbetsförmedlingen har under de senaste åren genomgått en kraftig utveckling. Nya förmedlingskontor och ombud ha inrättats, och tjänstemannakåren har förstärkts såväl kvantitativt som kvalitativt. En starkare kontakt med näringslivet har etablerats, varmed också har följt en livligare anslutning från de arbetssökandes sida. Antalet genom den offentliga arbetsförmedlingen tillsatta platser år 1938 utgjorde 360 600, medan samma siffra för år 1943 var 893 300. Enbart genom ombuden tillsattes under sistnämnda år 74 300 platser.

För att förstärka framför allt ombudsorganisationen har arbetsmarknadskommissionen uppdelat länen i kretsar, där föreståndaren för ett avdelningskontor eller ett ortsombud fungerar som krets-föreståndare. Denne skall följa ombudens verksamhet i kretsen, hjälpa dem med råd och anvisningar i arbetet och i görligaste mån tillse, att verksamheten hos de olika ombuden samordnas, så att en utjämning av utbud och efterfrågan på arbetskraft sker. Kretsorganisationen är en jämförelsevis ny organisation, varför man ännu icke kan uttala sig om dess betydelse. Avsikten är emellertid, att denna organisation skall tjäna det syfte, som ligger till grund för motionen, nämligen att skapa en bättre kontakt mellan arbetsförmedlingsombuden och arbetsmarknaden på landsbygden.

I flertalet län har till länsarbetsnämnden knutits en arbetsförmedlingsinspektör, som skall utföra inspektions- och instruktionsverksamhet i länet och som skall övervaka kretsföreståndarnas arbete. Genom instruktionskonferenser för arbetsförmedlingstjänstemän och ombud, som anordnas av länsarbetsnämnderna i samråd med arbetsmarknadskommissionen, lämnas instruktioner och anvisningar i arbetet.

Särskilt tillkallade sakkunniga äro för närvarande sysselsatta med en översyn av arbetsförmedlingens organisation. En utökning och förstärkning av själva förmedlingsapparaten torde säkerligen bli nödvändig bl. a. för att sätta arbetsförmedlingen i stånd att tillfredsställande lösa de uppgifter, som komma att påläggas den i samband med fredskrisen. När det gäller organisationen av förmedlingsverksamheten för jordbruket, kommer man bl. a. att ta hänsyn till de erfarenheter, man under krisen vunnit av blockorganisationens verksamhet. Vid förstärkningen av ombudsorganisationen kan det emellertid ifrågasättas, om den i första hand skall gå ut på att väsentligt utöka ombudens antal. Det har nämligen visat sig, att såväl arbetsgivarna som den lediga arbetskraften på landsbygden i en hel del fall hellre än att anlita ombudet på orten besöka arbetsförmedlingskontoret i närmaste samhälle eller stad. Utsikterna att kunna välja arbetskraft resp. arbetsgivare äro givetvis där betydligt större än hos ombudet. En väsentlig utökning av antalet ombud eller "kuratorer" torde icke kunna påverka denna tendens.

Av motionen framgår icke, om motionärens avsikt är, att de föreslagna arbetskuratorerna skulle inordnas under den offentliga arbetsförmedlingen. Om så ej sker, torde risk föreligga, att arbetskraften "förpuppas" på en ort, om arbetstillfällen där ej skulle stå till buds. Genom ett väl utvecklat samarbete de olika arbetsförmedlingsorganen emellan, genom vakanslistor och radiorapporter söker den offentliga arbetsförmedlingen förhindra, att arbetskraft går ledig på en ort, medan lämpligt arbete finnes att tillgå på en annan ort.

I motionen framhålles, att de föreslagna arbetskuratorernas verksamhet icke skulle sammankopplas med arbetslöshetsförsäkringen. Den offentliga arbetsförmedlingens huvuduppgift i samband med arbetslöshetsförsäkringen är att söka anskaffa och erbjuda ledigbliven, försäkrad arbetskraft lämpligt arbete. Först om detta icke lyckas, erhåller den arbetssökande kassamedlemmen bevis om att han sökt men ej kunnat erhålla lämpligt arbete. För att arbetsförmedlingen skall kunna fylla sin huvuduppgift i detta avseende fordras, att den skall ha så god kontakt som möjligt med näringslivet. Ju bättre denna kontakt är och ju bättre överblick arbetsförmedlingen har över platstillsättningen, desto större möjligheter har den att tillfredsställande utföra sin uppgift i anslutning till arbetslöshetsförsäkringen. Arbetsmarknadskommissionen anser det därför ur principiella och praktiska synpunkter förkastligt, att en förmedlingsorganisation inrättas, som icke är sammankopplad med arbetslöshetsförsäkringen, och till vilken sålunda de arbetslösa, vare sig de äro medlemmar i erkända arbetslöshetskassor eller hjälpsökande hos arbetslöshetskommittéer, icke skulle ha skyldighet att vända sig. En sådan fristående organisation skulle kunna medföra beklagliga verkningar icke minst ur jordbrukets synpunkt, då bl. a. lantarbetarna i stor utsträckning tillhöra erkänd arbetslöshetskassa och vid arbetslöshet äro hänvisade att besöka organ för den offentliga arbetsförmedlingen.

Jordbrukets brist på arbetskraft är ett problem, som är värt allt beaktande. Den sedan några år rådande situationen på arbetsmarknaden med stort behov av arbetskraft till vissa näringsgrenar, bl. a. rustningsindustrin, i förening med förstärkt försvarsberedskap, har väsentligt skärpt arbetskraftsbristen inom jord-

bruket. För att förhindra en alltför stark åderlätning av arbetskraft från jordbruket ha statsmakterna vid reglering av arbetet inom byggnadsverksamheten stadgat förbud för rekrytering av jordbruksarbetare till denna näringsgren. Jordbruksarbetare ha även i viss utsträckning förhindrats antaga arbete inom torvhanteringen. Dessa bestämmelser bära kristidens prägel och torde icke kunna betraktas som en tillfredsställande lösning för mera normala förhållanden.

Huruvida inrättandet av ett stort antal arbetskuratorer enligt motionärens förslag kommer att väsentligt bidra till att bevara arbetskraften på landsbygden är svårt att bedöma. Vid den offentliga arbetsförmedlingen söker man i första hand förmå arbetskraft, som är van vid jordbruksarbete, att åtaga sig dylikt. Om detta icke lyckas, beror det i regel på att arbetarna ifråga ha en bestämd önskan att lämna jordbruket. De i motionen föreslagna arbetskuratorerna torde i dylika fall icke ha stora möjligheter att åstadkomma någon ändring.

Om den offentliga arbetsförmedlingen genom sin kontakt med olika yrken i någon mån underlättar en övergång från jordbruket till de mera industribetonade yrkesområdena, torde det dock vara obestridligt, att förmedlingen i avsevärd omfattning söker befrämja en återgång till jordbruket av arbetskraft, som lämnat denna näringsgren men drabbats av arbetslöshet eller av olika skäl icke finner sig tillrädda i stadsmannanäringarna. Genom att arbetsförmedlingen förskaffar sig en god kännedom om de arbetssökandes kvalifikationer, framför allt vad det gäller tidigare innehavda anställningar, kan den vid permitteringar inom industrien eller vid arbetslöshet inom mera säsongbetonade yrkesområden medverka till att återbörda sådan arbetskraft till jordbruket, som tidigare varit sysselsatt där.

Jordbrukets karaktär av säsongbetonat yrkesområde medför, att denna yrkesgren är betjänt av en förmedlingsorganisation, som har en god kontakt med övriga näringsgrenar. Under sommarhalvåret behöver jordbruket tillföras ett avsevärt tillskott av tillfällig arbetskraft från andra yrkesområden, medan det under vinterhalvåret kan vara värdefullt, att en förmedlingsorganisation finnes, som har möjligheter att till andra yrkesområden, exempelvis skogsarbete, tillfälligt överföra sådan arbetskraft, som vid denna årstid ej kan få full sysselsättning inom jordbruket.

Vid den översyn över arbetsförmedlingens organisation, som för närvarande pågår genom särskilt tillkallade sakkunniga, komma även landsbygdens arbetsförmedlingsproblem att bli föremål för beaktande.

I detta ärendes slutliga avgörande ha deltagit, förutom kommissionens ordförande, ledamöterna *Brodén*, *Västberg* och *Adamsson* samt ersättaren *Larsson*.

Stockholm den 24 februari 1944.

Statens arbetsmarknadskommission:

A. THOMSON.

SVEN SKOGH